

који их стварају. Овакав захтев, на први поглед сасвим коректан, представља површинско и једнострано посматрање сложених проблема дистрибуције у нас. Уколико нека привредна организација самосталном делатношћу, без пословне сарадње или кооперације са другим партнерима, оствари девизна средства, нико јој право располагања на тим средствима неће и не сме оспорити. Међутим, у привредним структурама при производњи сложених производа, чија производња од прве до завршне фазе ангажује већи број разноврсних произвођача повезаних односима комплементарности или при пружању услуга помоћу материјалних добара која су произвеле друге организације, располагање девизама губи површинску димензију. Финални произвођач у тим случајевима неће имати право на укупну масу остварених девиза, већ на део који је сразмеран делу предности укупног производа или услуге који је он произвео.

Сходно принципима самоуправно организоване привреде, проблем дистрибуције остварених девиза оствариће заједничким споразумом све привредне организације које су од прве до завршне фазе учествовале у стварању производа или у пружању услуга. Тиме би се истовремено избегла опасност да извесне привредне организације које користе посебне природне факторе при производњи, односно пружању услуга, користе монополски положај и присвајају једну врсту монополског дохотка. Организације ће остварујући пословну сарадњу и улажући средства у другу организацију имати потребу за девизним средствима често и због тога да би њима подмириле своје обавезе проистекле из вршења припремних и претходних фаза заједничке делатности или за враћање средстава која су од трећег лица позајмљена да би их уложили у организацију која обавља финалне операције или услуге.

Све ово указује на то да проблем дистрибуције средстава у условима остварења привредне сарадње може имати више димензија, те их је једностраним методама немогуће решити. Расдела уопште, па и расподела и располагање девизним средствима, зависиће у првом реду од друштвене организације која настаје у процесу рада, односно у процесу пружања услуга. Присвојена средства, као резултат заједничког рада представљају само један проблем који ће организације слободно удруженог рада, у склопу осталих проблема, решити на начин који њима највише одговара, примењујући при том принципе социјалистичке робне привреде самоуправног друштва.

## *Данило Баста:* НЕКОЛИКО МЕТАУСТАВНИХ РАЗМИШЉАЊА

Пре и изнад свих других, у средиште разматрања треба ставити она питања која се налазе *иза и поред* Нацрта амандмана, дакле она која би се најбоље могла означити као метауставна.

1. Већ на самом почетку нашег излагања треба отворено и јасно рећи да свако разматрање било које одредбе из предложеног Нацрта уставних амандмана значи акт *пристајања* и, у извесном смислу, чин *одобравања* једне политике за коју је реч недемократска исүвише блага, а реч олигар-

хијско-бирокарска недовољно јака да обележи њену суштину (уколико нечега што је суштинско у њој још уопште има). Нико разуман, нико демократски настројен не може прихватити начин на који се покушава да одлучује о судбинским питањима Југославије као државноправне творевине, на који се настоји да решава о судбинским питањима заједничког (или не-заједничког) живота њених народа. Једно изоловано острво, ма колико, иначе, симболизовало будућу шест-острвску политичку праксу, не би смело да буде јавности неприступачно поприте компромисног, елитистичког, магловитог, националног и националистичког „споразумевања” и „договарања” о положају, функцијама и сл. федерације, република, покрајина, општина итд. Које, иначе, друге атрибуте употребити после читања текста Нацрта амандмана?! Смишљени и писани од стране републичких елита, смештених у Координациону комисију и позваних да „усагласе ставове” (уставни термин!), они егзактно чисто и недвосмислено показују да су плод међусобног затезања и попуштања, да су резултат искључиво национално-државних политичких оријентација.

2. Одмах се мора нагласити да питања у вези с предложеним амандманима нису ни у ком случају јуристичка. Тиме се, с друге стране, не жели казати да су она искључиво (или пре свега) политичка. Ни то не би било сасвим тачно. Питања која стоје иза предложених амандмана јесу, у ствари, *историјска* питања овог тла на коме живимо. То је потребно истаћи не само и једино због њиховог значаја, него превасходно и изнад свега због далекосежности (= опасности) решења која нам се нуде. Јер, разбијање једне државе на шест нових, покренуто (да ли смо у то сасвим сигурни?) жељом за равноправношћу и чистим салдо-контотом, а, међутим, изазвано разобрученим и слепим национализмом, чији се размах на свим странама тек може очекивати, враћа нас на страсти прошлости и затвара нам видике будућности, нагриза нас, одељује нас, уништава нас.

3. Лицемерно протураној идеји о националној и сувереној држави, за којом неки толико теже, као неопходном и најзад пронађеном оквиру и правој и богомданој средини развитка самоуправљања и социјализма, мора се одговорити тако што ће се рећи да она само исказује *грађанску* или, тачније, *предграђанску* ситуацију у којој се налазимо. Идеолошки вербализам којим се национални лидери тако обилато служе није, на сву срећу, у стању да застре и прикрије огољени грађански фактицитет нашег политичког и економског живота.<sup>1)</sup> Целокупна ситуација која је створена у нашој земљи — а Нацрт амандмана је само њен израз — мора се назвати њеним правим именом — историјском кризом заједничког живота у југословенском политичко-правном оквиру. Нацрт амандмана је само покушај *излаза*, одн. *покушај* излаза из ње, а не и њено темељно решавање. Само, ту је чињеницу потребно отворено признати. И не само ту чињеницу него и консеквенције које из ње произлазе.

4. Данас се коначно мора узети за извесно да они људи у највишем руковођству ове земље, који су били највећи протагонисти и заговорници идеје самоуправљања, ту идеју никада до краја искрено нису желели. Поред других момената, не би се друкчије могло објаснити вертикално успостављање једне партијске и државне структуре углавном непокретно-

-затвореног типа. Стојећи и кријући се иза самоуправне маске, она је своје право лице показала тако што није дозвољавала чак ни „кретање елита“, већ једино кретање и размештање *унутар* елите, или, пак, одстрањивање из ње. До сада је овај врхунски слој имао само једну државу да се по њеним функцијама и лукративним местима распореди по начелу *sumt quicquae*, дакако, потпуно изокренутом. По свему судећи, ускоро ће имати шест таквих држава. Ништа не стоји на путу да се укаже на политички, идејни и људски крах великог дела једне генерације која није дорасла тежини историјских задатака пред којима се нашла, али чијој је тежини и сама много допринела. Тиме се на дневни ред поставља и питање њене одговорности, не само политичке, него историјске и људске.

5. Не би се могло, као што се не би ни смело рећи да смо у свеобухватну кризу допели тек од скора. Временски гледано, она траје већ годинама. Своје најпотпуније манифестационе облике она је имала у бројним радничким штрајковима за последњих десет година, као и у демонстрационом покрету студената 1968. године. Званични политички чиниоци, на првом месту СК, нису до данас били у стању да прихвате тежње ових социјалних групација које су једине (биле и остале) способне да буду интегративни елементи сада већ дезинтегрисане земље. Радним људима се провидно и борнирано нуди (и остварује) вулгарноматеријалистичка идеологија животног стандарда. Тако се обелодањује скривена тежња ове идеологије — одстрањивање радника из сфере политике и њихово елиминисање као политичких субјеката. С обзиром на његов социјални састав, као и на његову политику, може се оправдано поставити питање о томе да ли је СКЈ још увек (и уопште) радничка партија. Није ли се он, у тренутку када је унутар себе дозволио национализам као политичку позицију, коначно одрекао радних људи? Разуме се, ништа, осим фарсе, не може значити додавање речи „класно“ уз реч „национално“, поготово с обзиром на један милион радних људи у иностранству. Мора се признати да је СКЈ, као одлучни и одлучујући чинилац у нашем друштву, историјски одговоран за национално-државно разједињавање Југославије, за надомештање фактичке политичке обесправљености радника њиховом националном припадношћу. Ма шта о њему мислили, ово је један од битних момената који стоје у позадини предложених амандмана.

6. Није искључена, већ, штавише, вероватна могућност да предложени Нацрт уставних амандмана буде прихваћен; ако не у целини, а оно сигурно у основи. Та је могућност блиска своје остварењу због тога што су средства политичке манипулације изванредно моћна и ефикасна. Отуда постаје очигледно да су у постојећој ситуацији гласови и разлози разума од непроцењиве важности. Ти гласови и разлози могу и морају долазити од стране критичке интелигенције. Она је данас одговорна пред значајем и висином свог позива, пред истином за коју се бори, али и пред народом

(1) Колико је оно грађанско, заправо буржоаско, наш историјски ниво, показују и речи које се свакодневно употребљавају. Тако нпр. термини „капитал“, „републички капитал“, „финансијски капитал“, „увоз капитала“, „ласирање капитала“ и сл. одлично изражавају саму суштину нашег филитарско-грађанског живота, без обзира што их тако самоуверено-марксистички употребљавају управо они који још увек верују да су социјалисти или, чак, комунисти.

из кога потиче, пред његовим историјским интересима. Утолико, супротстављајући се стихији једне фаталне политике, критичка интелигенција мора отворено предочити последице до којих ће доћи могућим прихватањем овог Нацрта. Како је, међутим, о томе већ било довољно речи, како су наши ставови не само „усаглашени”, већ скоро у потпуности јенодушни, то о томе није потребно још једном говорити. Треба још једино додати да у пресудним моментима последњу реч увек има народ једне земље. Можда још није све изгубљено.

\*

\* \* \*

#### САСТАНАК ОГРАНКА НАСТАВНИКА СК О УСТАВНИМ АМАНДМАНИМА

Поводом нацрта уставних амандмана одржана је и дискусија у Огранку наставника Правног факултета СКЈ. Закључено је да се поједина иступања у дискусији коју је организовала Секција наставника, као и у дискусијама на другим скуповима на Факултету, не могу узети као став Огранка. Посебно је одлучено да се пружи подршка прихватању амандмана XXXVI о поновном избору друга Тита за председника СФРЈ.